

PROTHETISCH ALLERLEI

A. A. D. DERKSEN

Onder bovenstaande titel stel ik mij voor in een reeks korte bijdragen verschillende prothetische onderwerpen te behandelen. Voorop gesteld zij dat geen enkele wetenschappelijke pretentie aan deze kanttekeningen ten grondslag ligt, evenmin wordt op volledigheid aanspraak gemaakt.

De laatste tijd wordt de indruk gevestigd dat de algemene practicus ondanks, of misschien juist door het grote aantal „stoeluren” – om dit arbeidsanalytische modewoord ook eens te gebruiken – dat hij maakt, een toenemende belangstelling voor de prothetiek heeft. Deze indruk wordt nog versterkt door de reacties op, en de medewerking aan de enquête over de vervaardiging van de volledige prothese, die in het begin van dit jaar door collega Dr. KORENHOF en schrijver dezes onder de leden van de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde werd gehouden. (De resultaten hiervan hopen wij binnen afzienbare tijd bekend te maken). Maar ook de ervaringen opgedaan tijdens de voordrachten die ik in het kader van de wetenschappelijke voorlichting van de leden der Maatschappij mocht houden, bevestigen bovenstaand inzicht.

In willekeurige volgorde zullen de te belichten onderwerpen de revue passerend. Nu eens valt de keus op een meer of minder historisch gegeven, dan weer op een meer actueel onderwerp. Soms zal de tendens op de theorie, een andere keer op de praktijk zijn afgestemd.

Zo nu en dan zal er een kritische ondertoon te beluisteren vallen, zelfs is het mogelijk dat, ondanks alle voorzichtigheid, gevoelige tenen worden geraakt. Mocht dit het geval zijn dan mag dit niet als gebrek aan respect voor de bezitters er van worden opgevat.

In deze korte opstellen vindt men dus, voor een deel, het zeer persoonlijk inzicht van de schrijver, dat dus uiteraard niet objectief is. Niemand behoeft het er derhalve mee eens te zijn!

I PROTHETIEK EN AUTORITEIT

Het ligt voor de hand deze serie te openen met enige kanttekeningen bij bepaalde gedeelten van het werk van ALFRED GYSI, destijds hoogleraar in de prothetiek aan het Tandheelkundig Instituut te Zürich. Men beschouwt deze onderzoeker – volkomen terecht – als de grondlegger van de moderne articulatie-theorieën. Gedurende de tientallen jaren dat hij zich bezig hield met de relatie die tussen de vorm van het kaakgewricht, de bewegingen van de onderkaak en het kauwvlakken patroon zou bestaan, verschenen tal van publicaties van zijn hand. De hoofdpunten zijn vastgelegd in zijn eerste studie in 1908: Beitrag zum Artikulationsproblem. Zijn publicistische werkzaamheden werden (posthuum) af-

gesloten in 1958 met een boek getiteld „Modifikation des Artikulators und der Aufstellregeln für Vollprothesen”.

In het Handbuch der Zahnheilkunde van SCHEFF-PICHLER deel IV (1929) behandelde Gysi in het eerste gedeelte (pag. 1-172) het onderwerp: „Kieferbewegung und Zahnform”. Het is lonend enige aandacht te besteden aan het voorwoord van deze publicatie. Hieruit krijgt men namelijk een verhelderend beeld van de wijze van discussiëren in die dagen, in het bijzonder van de manier waarop Gysi dit placht te doen en tevens van zijn gevoeligheden waar het kritiek op zijn werk betrof.

Alvorens Gysi hier en daar aan het woord te laten, is het misschien gewenst ter oriëntatie van de minder ingewijde lezer te vermelden dat hij het gehele articulatievraagstuk steeds, en zeer bewust, als een zuiver mechanisch probleem heeft benaderd. Hij hield derhalve geen rekening met de resiliëntie van de mucosa noch met die van de discus articularis, of om met zijn antipode HANAU te spreken: met het Realeff.

Op pag. 3 en 4 van bovengenoemd werk, merkt de schrijver op dat hij nergens de z.g. „gleichseitigen Bonwillschen Dreieck” noemt. Hij doet dit zeer bewust „weil ein französischer und ein amerikanischer Gelehrter herausgefunden haben, dasz die Verbindungslinien zwischen den beiden Condylennitten und dem Berührungspunkt der unteren zentralen Schneidezähne nur ganz ausnahmsweise ein genaues gleichseitiges und gleichwinkeliges¹⁾ Dreieck bilden.”

Volgens de Amerikaan is de theorie van BONWILL „explodiert” en moeten iedere articulatietheorie en iedere hierop gebaseerde articulator onjuist zijn. „Denn es gäbe einen Satz der Logik, dasz, wenn die Prämissen falsch sind, so sind auch alle darauf bezüglichen Deduktionen falsch”. Om deze reden waagt Gysi het niet voor de tweede maal de driehoek van BONWILL aan te halen „damit man mit obigem Satz der Logik meine ganze mühevollen Arbeit nicht nochmals abschlichten kann”.

Ondertussen: „Die Namen dieser beiden Gelehrten will ich schonungshalber nicht nennen”. Waarom niet? is men geneigd te vragen.

In een kritiek van andere zijde werden Gysi's vroegere „geometrische Illustrationen” als „Kindergarten-Geometrie” bestempeld.

Hij reageert schamper: „weshalb ich mich diesmal bemüht habe, dieselben so genau als möglich zu machen”. Maar, zo merkt hij vervolgens op, misschien zijn ze nu voor velen „allzu geometrisch”. Wat echter niet zo heel bezwaarlijk is, want op pag. 2 verklaart hij „Es ist gar nicht nötig, dasz jeder Zahnarzt die Theorie des Artikulationsproblems versteht...” Een dienstmeisje immers behoeft „die einem Telephon zugrunde liegende Wissenschaft” ook niet te beheersen, „es genügt vollkommen wenn sie dasselbe richtig anzuwenden weisz”. Waarvan nota!

¹⁾ cursivering van de schrijver

Als laatste voorbeeld wat de discussiestijl uit die jaren betreft het volgende: De „Rezilenz-Theoriker”, die mede van de indrukbaarheid van mucosa en discus articularis uitgingen, werd ironisch toegevoegd: „Ich möchte daher diesen Herren raten sich Artikulatoren aus Weichgummi machen zu lassen”.

Wanneer men zich met de literatuur van en rond Gysi bezig houdt, komt men, afgezien van de problemen die de „Kindergarten-Geometrie” met zich brengt, voor vreemde vragen te staan. De belangstellende lezer is zeker in staat zijn conclusie te trekken. Wat te denken van het volgende (pag. 77 en 78, Handbuch van SCHEFF-PICHLER:) „Mein Verdienst um die Artikulationsforschung besteht also heute ehrstens darin... und zweitens, die Prothetik erlöst zu haben vom Wahn des verstellbaren BENNETT an den Artikulatoren. Ich bin zwar leider noch gezwungen worden an meinem neuesten Artikulator dem „Trubyte artikulator” den BENNETT verstellbar zu machen, damit kein Konkurrent behaupten kann, dieser Artikulator sei nicht vollkommen verstellbar, um auf diese Weise den Zahnärzten neuerdings Sand in die Augen zu streuen”. Waar de concurrentie al niet toe kan leiden! Door wie wordt hier zand gestrooid en in wier ogen?

In het kader van dit opstel, zij er nog eens, wellicht ten overvloede, aan herinnerd dat de door Gysi ontworpen Anatoform kiezen, die door hoge knobbels en diepe fissuren waren gekenmerkt, (de zg. 32° kiezen), in 1912 door de Dentist's Supply in de handel werden gebracht. Ondanks publicaties waarin werd gewezen op de gevaren die aan het gebruik van deze vorm van kiezen verbonden waren, duurde het tot 1936 voor zij door de zg. 20° kiezen werden opgevolgd. Bij deze nieuwe elementen waren de horizontale kauwdrukcomponenten uiteraard veel geringer dan bij de 32° kiezen, met alle voordelen daaraan verbonden.

Wat blijkt nu in 1937? De auteur van „Klinik und Technik der Vollprothese” G. TANZER, vermeldt op pag. 178 e.v. dat Gysi hem schriftelijk mededeelde dat hij (Gysi) reeds in 1910 tegelijk met de 32° kiezen de 20° elementen aan de Dentist's Supply had aangeboden „Die Wahl sei dann auf die 32° geneigten Höckerzähne gefallen, weil damals „streng anatomisch” Trumpf gewesen sei und eine Zahnfabrik nicht das Risiko hätte auf sich nehmen können, mehrere Arten von Backenzähne herzustellen. Schwierigkeiten bei der Zusendung von Auswahlendungen wären eingetreten” (!!)

Het zou te ver voeren langer hierbij stil te staan (de belangstellende lezer zij naar het betreffende werk verwezen).

Tot besluit nog een enkel citaat van TANZER:

„Von besonders Interesse ist die Erklärung Gysi's, dasz er zwanzig Jahre benötigt hat, um seine Erkenntnisse der Fachwelt mitzuteilen und mithin nicht in der Lage ist, etwas Neues zu sagen”.

Het is in dit eerste opstel, dat helaas noodzakerlijkerwijs doorspekt moest zijn van citaten, geenszins de bedoeling geweest aan de verdiensten van Gysi te torren. Zijn naam is en blijft een mijlpaal in de geschiedenis van de prothetiek.

Ondanks het vele en belangrijke onderzoek dat Gysi voor de ontwikkeling van de prothetische tandheelkunde heeft verricht, blijft zijn werk, evenals dat van zijn voorgangers, gekenmerkt door de autodidactische geest, waarvan het doortrokken is. Ook was hij uiterst gevoelig voor het geringste dat als een aantasting van zijn reputatie werd ondervonden; aan een sterk ontwikkeld gevoel van eigenwaarde heeft het Gysi waarlijk niet ontbroken. Hij heeft dit gemeen met velen van zijn voorgangers en tijdgenoten o.a. met BONWILL.

Stadhouderslaan 66, Soestdijk